

Personu apvienība: Latvijas Kultūras akadēmija, SIA „Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija”

Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015.gada 1.janvāra līdz 2018.gada 31.decembrim

Gala ziņojums: Kopsavilkums

Saturs

1. IEVADS	2
2. METODOLOĢIJAS IZSTRĀDE IETEKMES IZVĒRTĒJUMA VEIKŠANAI	4
3. LATVIJAS VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS SATURA UN PROCESA ATBILSTĪBA IZVIRZĪTAJIEM MĒRĶIEM UN PIEEJĀM	6
4. PĀRVALDĪBA UN PĀRSTĀVĪBA. LĪDZDALĪGAS PĀRVALDĪBAS MODEĻA ATTĪSTĪBA; TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU, VALSTS PĀRVALDES STRUKTŪRU UN PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS INICIATĪVU PĀRSTĀVĪBA. PROGRAMMAS INSTITUCIONALIZĀCIJA.....	10
5. SABIEDRĪBAS IESAISTES UN LĪDZDALĪBAS NOVĒRTĒJUMS	12
6. FINANSĒJUMA APGUVES PLĀNOŠANAS UN ĪSTENOŠANAS NOVĒRTĒJUMS ATBILSTOŠI VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS VIRSMĒRĶIM UN MĒRĶIEM	14
7. PUBLICITĀTES UN TĒLA VEIDOŠANAS STRATĒGIJU LOMA MĒRĶGRUPU SASNIEGŠANĀ UN LATVIJAS VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ	15

1. IEVADS

Latvijas Kultūras akadēmijas (LKA) Zinātniskās pētniecības centrs (ZPC) sadarbībā ar SIA "Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorija" laikā no 19.08.2019. līdz 01.12.2019., pamatojoties iepirkuma līgumā (iepirkuma identifikācijas nr. KM/2019/7), veica pētījumu "**Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim**".

Līgumā noteiktais darba/izvērtējuma **mērķis** ir sagatavot Latvijas valsts simtgades programmas ietekmes izvērtējumu par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim saskaņā ar iepirkuma Tehniskajā specifikācijā noteiktajiem darba uzdevumiem un balstoties Informatīvajā ziņojumā "Par Latvijas valsts simtgades pasākumu plānu 2017.–2021. gadam"¹ (Informatīvais ziņojums) izvirzīto virsmērķi, mērķi un uzdevumiem.

Saskaņā ar līgumu ietekmes izvērtējuma gaitā veikti šādi darba **uzdevumi**:

1. **Metodoloģijas izstrāde ietekmes izvērtējuma veikšanai.** Uzdevuma ietvaros veikta valsts svinību teorētiski konceptuāla izpēte, lai noteiktu izvērtējuma priekšmeta specifiku, izstrādāta izvērtējuma priekšmeta specifikai un normatīvā regulējuma prasībām atbilstoša Latvijas valsts simtgades svinību programmas (Programma) izvērtējuma metodoloģija (precizēta piedāvājumā raksturotā ietekmes izvērtējuma metodoloģija, izstrādājot Programmas politikas rezultātu un rezultatīvo rādītāju sistēmu), kas piemērojama Latvijas valsts simtgades programmas starpposma un programmas noslēgumā (2022. gadā) – gala novērtējuma veikšanai. Izstrādātās metodoloģijas elementi piemērojami arī ikgadējam programmas monitoringam (2020. un 2021. gadā par iepriekšējā gada rezultātiem).
2. **Latvijas valsts simtgades programmas sagatavošanas un īstenošanas satura un procesa atbilstība izvirzītajiem mērķiem un pieejai.** Uzdevuma ietvaros tika veikts Programmas starpposma ietekmes izvērtējums, izmantojot izvērtējuma pirmajā posmā izstrādāto rezultatīvo rādītāju sistēmu un pārbaudot Programmas sasniegto politikas rezultātu atbilstību tajā izvirzītajiem mērķiem un virsmērķim.
3. **Dažādu tautsaimniecības nozaru, valsts pārvaldes struktūru un pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu pārstāvība Latvijas valsts simtgades programmas norisē.** Uzdevuma ietvaros veikts Programmas pārvaldības procesa un principu raksturojums gan tā izstrādes, gan ieviešanas fāzēs, procesā iesaistīto aktoru (jaunizveidoto Programmas pārvaldības institūciju un citu iesaistīto publisko un nevaldības organizacionālo struktūru) aktivitāti un lomas Programmas prioritāšu, virsmērķa, mērķu un uzdevumu sasniegšanā. Analizēts Programmas pārvaldības institucionalizācijas process gan dažādu tautsaimniecības nozaru, gan citu iesaistīto pušu līdzdalības un Programmas prioritāšu, virsmērķa, mērķu un uzdevumu sasniegšanas kontekstā.
4. **Iesaistīto pušu lomas novērtējums.** Uzdevuma ietvaros novērtēta viena no Programmas prioritātēm: spēja uzrunāt, iesaistīt un saliedēt lielu skaitu Latvijas iedzīvotāju un tautiešu ārvalstīs. Novērtēts arī tas, vai un kādā mērā pasākumu un norišu programma sasniegusi sabiedrību kopumā un konkrētas tās mērķgrupas.
5. **Finansējuma apguves plānošanas un īstenošanas novērtējums atbilstoši Latvijas valsts simtgades programmas virsmērķim.** Uzdevuma ietvaros veikta izlietotā finansējuma normatīvās bāzes un finansējuma izlietojuma atskaitīšanās sistēmas raksturojums, izlietotā finansējuma avotu un apjoma analīze iepretim izvirzītajiem mērķiem, kā arī konceptuāli raksturota saikne starp ieguldīto finansējumu, sabiedrības attieksmes maiņu un Programmas ilgspēju sekmējošajiem faktoriem. Uzdevuma izpildes gaitā veikta arī gadījumu analīzē balstīta **LV100** piederības zīmes lietojuma (komercdarbībā) ekonomisko un citu efektu novērtēšana.

¹ Informatīvais ziņojums "Par Latvijas valsts simtgades svinību pasākumu plānu 2017.–2021.gadam". Izskatīts MK 13.12.2016. Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40406296>

6. **Publicitātes un tēla veidošanas stratēģiju loma mērķgrupu sasniegšanā un Latvijas valsts simtgades programmas mērķu sasniegšanā.** Uzdevuma ietvaros analizēts komunikācijas plāns un publicitātes aktivitātes, noskaidrota svinību publicitātes un tēla veidošanas, kā arī mārketinga stratēģijas loma mērķgrupu sasniegšanā, un ieguldījums Latvijas valsts simtgades programmas ietekmes veidošanā: mērķu sasniegšanā un norišu ilgtermiņa ietekmes veidošanā. Uzdevuma ietvaros pētīta arī Programmas komunikācijas loma iekļaujošas un saliedētas sabiedrības sekmēšanā.

Uzdevumu izpildes un ietekmes izvērtējuma rezultāti atspoguļoti šajā Ziņojumā un prezentēti **forumā “Latvijas valsts simtgade: programmas izvērtējums un 2020. gada notikumi” 11.12.2019.**

Pētījuma projekta **“Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējums par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim”** vadītāja ir Latvijas Kultūras akadēmijas Zinātniskās pētniecības centra vadītāja un vadošā pētniece Anda Laķe. Pētījuma ekspertu grupu veidoja Baiba Tjarve (LKA ZPC vadošā pētniece), Gints Klāsons (SIA “Analītisko pētījumu un stratēģiju laboratorijas” pētnieks), Ilona Kunda (LKA ZPC vadošā pētniece), Lolita Ozoliņa (LKA doktorante), Ilona Asare (LKA doktorante), Ance Kristāla (LKA ZPC zinātniskā asistente), Rasa Feldmane (LKA maģistrante). Latvijas iedzīvotāju reprezentatīvās aptaujas lauka darbu un metodoloģijas aprobāciju veica Tirus un sabiedriskās domas pētījumu centrs SKDS.

Latvijas valsts simtgades svinību programmas īstenošanas ietekmes izvērtējuma norisi, metodoloģijas izstrādi, secinājumu, priekšlikumu un rekomendāciju izstrādi ietekmēja Programmas **specifika**. Latvijas valsts simtgades svinības ir viens no nozīmīgākajiem pēdējās desmitgades kultūras un sabiedriskajiem notikumiem, kas ar plašu programmas, tematisko un ģeogrāfisko tvērumu šo svinību plānošanā, sagatavošanā un īstenošanā iesaistījis un vienojis visdažādāko paaudžu Latvijas iedzīvotājus un citus sabiedrības pārstāvjus. Lai šo mērķorientēto notikumu kopu īstenotu un nodrošinātu tai finansiālu, institucionālu un komunikatīvu atbalstu, tika plānota un realizēta politiska iniciatīva “Latvijas valsts simtgades programma” ar tai pakārtotu normatīvo, institucionālo un finansiālo instrumentu bāzi. Latvijas valsts simtgades svinības tika saistītas ar iespēju aktivizēt un saliedēt sabiedrību, dodot impulsus Latvijas ilgtermiņa attīstības mērķu sasniegšanai un jaunu mērķu izvirzīšanai.² Šis uzstādījums tika mērķtiecīgi realizēts jau programmas izveides posmā. Kopumā svētku programmas sagatavošanas ietvaros ir notikušas simtiem sabiedriskās diskusijas, sasniedzot vismaz 5000 cilvēku dažādās Latvijas vietās un ārpus tās un iesaistot daudzveidīgas sabiedrības grupas. Sniegtās idejas un priekšlikumi ir ņemti vērā, veidojot svētku programmas kopējo piedāvājumu, tajā skaitā programmā paredzot plašāku iespēju radīšanu Latvijas valsts simtgadei veltīto sabiedrības iniciatīvu īstenošanai dažādās nozarēs.

Programmas īstenošanu, kā arī tās izvērtējumu būtiski ietekmē tās daudzdimensionālā daba, kvantitatīvi apjomīgās un kvalitatīvi daudzveidīgās izpausmes. Latvijas valsts simtgades svinību programmu iespējams skatīt gan kā **politisku iniciatīvu**, gan kā **Latvijas simtgadei veltītu norišu kopumu**, gan kā **īpašu kultūras parādību/fenomenu**.

Pirmkārt, Latvijas valsts simtgade kā **politiska iniciatīva** un budžeta (apakš)programma (sadalījuma plāns), kura paredz finansējumu vairākām nozaru ministrijām (Ārlietu ministrija (ĀM), Ekonomikas ministrija (EM), Iekšlietu ministrija (IeM), Izglītības un zinātnes ministrija (IZM), Labklājības ministrija (LM), Veselības ministrija (VM), Vides aizsardzības un reģionālas attīstības ministrija (VARAM), Zemkopības ministrija (ZM)), valsts iestādēm (Valsts prezidenta kanceleja, Saeima, pašvaldībām (Cēsis, Jelgava, Liepāja, Rīga, Rēzekne, Valka, Valmiera) Latvijas simtgadei veltītu norišu īstenošanai; šī finansējuma apguve paredz sarežģītu pārvaldības struktūru, skaidru programmas mērķu un rezultātu definējumu; sarežģītu atskaitīšanās sistēmu.

Otrkārt, Latvijas valsts simtgade kā **Latvijas simtgadei veltītu norišu kopums**, kas balstīts pašiniciatīvā un īstenojas kā sabiedrības līdzdalības aktivitātes, izmantojot daudzveidīgus finanšu avotus, un ko var realizēt jebkurš Latvijas iedzīvotājs, organizācija, uzņēmums, sociāla grupa vai kopiena, izvirzot savus mērķus un uzņemoties savu atbildību par sasniegto.

² Latvijas valsts simtgades svinību sagatavošanas programma (2016)

Treškārt, Latvijas valsts simtgade kā **īpaša kultūras parādība/fenomēns** jeb nacionālas valsts simtgade kā nacionālās kultūras notikums.

Izvērtējuma ietvaros Latvijas valsts simtgade dominējoši skatīta (atbilstoši līgumā paredzētajiem izvērtējuma uzdevumiem) kā politiska iniciatīva, tomēr arī citas iezīmes ņemtas vērā Programmas ietekmes izvērtējumā kā būtiski konteksta faktori, kas iespaido datu interpretāciju un novērtējuma slēdzienu.

Latvijas valsts simtgades programmu kā politikas iniciatīvu raksturo vairākas iezīmes, taču uzsversim tās, kas būtiski ietekmē tās izvērtējuma norisi:

1. Programma aptver plašu un daudzveidīgu aktivitāšu loku („Latvijas valsts simtgades svinību Nacionālais pasākumu plāns 2017.–2021. gadam” (Nacionālais pasākumu plāns) aptver 288 aktivitātes; pasākumu saraksts, kam, saskaņā ar Ministru kabineta 2016. gada 18. augusta sēdes protokola Nr. 41 13. un 14. punktu tiek paredzēts finansējums budžeta apakšprogrammā "Latvijas valsts simtgades programma 2017–2021" ietver 138 aktivitātes), turklāt Programmas izveidē un pasākumu īstenošanā būtiska nozīme bija un ir sabiedrības līdzdalības aspektam, kas ietver arī tādu notikumu integrēšanu, kurus dažādi aktori pēc savas iniciatīvas var pieteikt un iekļaut simtgades kalendārā³. Programmas pārvaldībā iesaistītie norāda, ka programmas ietvaros pēc 2018. gada tika apzinātas vairāk kā 2000 norises Latvijā un 70 citās valstīs.
2. Programma ir vērsta uz ļoti plašu mērķauditoriju gan nacionālā, gan starptautiskā mērogā, kurai tiek piedāvātas dažādas līdzdalības formas. Latvijas valsts simtgades svinību galvenais vēstījums "Es esmu Latvija" akcentē to, ka Latvijas valsts galvenā vērtība ir cilvēki, kas rada izaicinājumu katram cilvēkam nodrošināt līdzdalības iespējas un aktivitāšu pieejamību.
3. Programmas pasākumus administrē vairākas ministrijas, pašvaldības, TV, Radio un daudzas citas institūcijas un organizācijas. Plašais programmā iesaistīto operatoru loks paredz daudzveidīgu finansējuma avotu izmantojumu (valsts finansējums, pašvaldību finansējums, starptautiskie finanšu instrumenti, privātais līdzfinansējums) un sarežģītu finansējuma izlietojuma un efektivitātes kontroles mehānismu. Latvijas valsts simtgades norisēm no 2017. līdz 2019. gadam piešķirti 22,3 miljoni eiro valsts budžeta līdzekļu. Tas ir 0,06% no kopējiem valsts budžeta izdevumiem trīs gados jeb ~3 eiro uz vienu iedzīvotāju gadā. Simtgadē iegulda ne vien valsts līdzekļus, daļa pasākumu veidoti esošā budžeta ietvaros, piesaistīti arī pašvaldību, starptautiskie un atbalstītāju līdzekļi.
4. Programma ir izvēsta laikā (2017.–2021., neskaitot tās sagatavošanas posmu) ar fokusu uz Latvijas valsts simtgadi 2018. gadā, kas norāda uz Programmas konceptualitāti, bet rada izaicinājumus tās pārvaldībai.

Programmas izvērtējuma ziņojuma struktūra pakārtota gan pētījuma projekta/izvērtējuma darba uzdevumiem, gan loģiski ir saistīta ar atbildēm uz "**Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas ietekmes izvērtējuma par periodu no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim**" novērtējuma jautājumiem (definēti 1.3. apakšnodaļā). Izvērtējuma ziņojums satur 6 nodaļas un pielikumus.

2. METODOLOĢIJAS IZSTRĀDE IETEKMES IZVĒRTĒJUMA VEIKŠANAI

Latvijas valsts simtgades programmas ietekmes izvērtējuma metodoloģijas izstrādei ir svarīgi vairāki teorētiski atzinumi par valsts svētkiem (proti, arī par Latvijas simtgades svinībām). Valsts svētki kā kultūras daļa ir nozīmīgi gan ar to spēju veidot saikni starp institucionalizētu valstiskumu un tautu/kopienu, gan ar to, ka svētkos ar īpašu simbolu un ceremoniju palīdzību tiek veidota saikne starp pagātņi, tagadņi un nākotni. Tas liek analizēt svētkus kā būtisku piederības un nacionālās pašapziņas, kā arī valstsgribas veidošanas instrumentu. Valsts svētki politiski rituāli dramaturģiskā formā atspoguļo sabiedrības pārstāvju savstarpējo saistību, pauž esošo izpratni par vērtībām un vienlaikus stiprina sabiedrības, nācijas, tautas vienotību, veicina solidaritāti. Izvērtējuma kontekstā ir būtiski, ka 21. gs. valsts svētku nozīmi maina vienotas vērtību izpratnes

³ Skat. <https://www.lv100.lv/programma/daritajiem/piesaki-savu-notikumu/>

vājināšanās mūsdienu sabiedrībās, ka pastāv dziļi politiski nošķirumi, kas apgrūtina kopīgu centrālu simbolu identificēšanu vienā valstī. Tomēr tieši svētkos izmantotie simboli, atšķirībā no vārdiem, ir kompleksi un spēj apvienot vairākus nozīmju aspektus, kas nereti ļauj atšķirīgiem indivīdiem tos saprast katram sev nozīmīgā veidā (*multivocality*). Tiek atzīts, ka arī dažādu vērtību nesējiem ir iespējama kopīga iesaiste rituālā, kura nozīmei katram dalībniekam nav jābūt identiskai, t.i. var iegūt vienotības pieredzējumu arī bez pilnīgi vienotām vērtībām. Latvijas multi-etniskajā sabiedrībā šādu pār-etnisku simbolu izmantošana ir īpaši nozīmīga valsts svētku programmas izveidē. Pētnieki atzīst, ka efektīvai nācijveidei uzsvars liekams uz emocijām, uz personīgu gandarījumu, emocionāli uzrunājošām un estētiski pievilcīgām rituāla formām. Izvērtējuma secinājumu veikšanai īpaši nozīmīgi ir teorētiskie atzinumi par emocionālās dimensijas lomu politiskajos rituālos (arī valsts svētku svinībās) modernajās liberālajās sabiedrībās, kas liek uzmanību pievērst tām svētku norisēm, jo īpaši unikāliem, vienreizējiem notikumiem, kas vērsti uz kopīgu emocionālu pārdzīvojumu. Tāpat Latvijas simtgades programmas izvērtējumā jāņem vērā teorētiku atzinums par kultūras līdzdalības lomas spēju attīstīt dažādas teritoriālās piederības izjūtas un kalpot par bāzi jaunu kopienas sadarbības formu un solidaritātes izpausmju attīstībai.

Starposma novērtējuma metodoloģijas izstrāde veido pamatojumu tālākajai Programmas novērtējuma pieejai. Tā kā programmas norises turpinās 2019., 2020. un 2021. gadā, tad **rekomendējam** sistematizēt datu uzkrājumu ikgadējā programmas novērtējuma (monitoringa) ietvaros un uzkrāt datus atbilstoši definētajiem rezultatīvajiem rādītājiem un politikas rezultātiem, kas pakāpeniski veidos datu masīvu gala novērtējuma veikšanai. Rekomendējam Latvijas simtgades svinību mērķu sasniegšanas novērtējumu veikt saskaņā ar Ziņojumā aprakstītiem metodoloģiskiem pamatprincipiem.

Pasākumu plāna izpildes un politikas rezultātu gala izvērtējums par 2017.–2021. gadu īstenojams 2022. gada pirmajā pusē atbilstoši gala ietekmes izvērtēšanas prasībām, kas formulētas Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumos (Ministru kabineta noteikumi Nr. 737). Gala izvērtējuma priekšmets ir Latvijas valsts simtgades svinību pasākumu plāna 2017.–2021. gadam izpilde (ieskaitot publicitātes plānu) atbilstoši definētajiem Latvijas simtgades svinību mērķiem un politikas rezultātiem, kā arī politikas rezultātu atbilstība pasākumu atlases kritērijiem jeb prioritātēm. Minētos metodoloģiskos pamatprincipus gala ietekmes izvērtējuma vajadzībām ļaus piemērot starposma novērtējuma ietvaros definētās politikas prioritāšu, politikas rezultātu, rezultatīvo rādītāju u.c. kategorijas, kas norāda uz novērtējamam nepieciešamajiem datiem, to uzkrāšanas un strukturēšanas iespējām, lai atbildētu uz gala novērtējuma jautājumiem.

Lai uzlabotu sasniegto politikas rezultātu mērīšanas iespējas (izmantojot Pārskatu anketu), **rekomendējam** KM izstrādāt Vadlīnijas, kas sekmētu pārskatos norādītās informācijas izmantošanu gan ikgadējā novērtējuma/monitoringa, gan gala novērtējuma veikšanai. Starposma novērtējums ļauj veidot ieteikumus Vadlīnijām "Pārskata par Latvijas valsts simtgades pasākumu plāna 2017.–2021. gadam īstenošanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojumu 20__ .gadā"⁴ sagatavošanai. Pētījuma dizaina un metodoloģijas izmantošana tālāko valsts simtgades posmu izvērtēšanā piemērojama atbilstoši KM pieejamajiem finanšu un cilvēkresursiem. Nākošais simtgades programmas ietekmes izvērtējums būtu veicams 2022. gadā kā gala ietekmes izvērtējums, jo Latvijas valsts simtgades svinību pasākumu plāns un tā īstenošanai piešķirtais valsts budžeta finansējums plānots laika periodam 2017.–2021. (atbilstoši MK noteikumiem nr. 737⁵). Tāpat, formulētie starposma pētījuma jautājumi ir piemērojami, veicot gala novērtējumu 2022. gadā, iegūstot datus par rezultātiem, kas sasniegti īstenojot 2019., 2020., 2021. gada aktivitātes⁶. Gala novērtējuma veikšanā piemērojami arī kvalitatīvo un kvantitatīvo datu ieguves izlases modeļi, kā arī instrumentārijs.

⁴ 2. pielikums Ministru kabineta 2016. gada 13. decembra rīkojumam Nr. 769. Pieejams: https://lv100.lv/Uploads/2019/03/15/mk-12_vm.pdf

⁵ Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=270934>

⁶ Saskaņā ar Attīstības plānošanas dokumentu izstrādes un ietekmes izvērtēšanas noteikumiem, gala novērtējuma veikšanā piemērojami starposma novērtējumā izmantotie pamatprincipi, tos piemērojot programmas noslēgumā sasniegtajiem rezultātiem. Skat. MK nr. 737 41. un 42. punktu. Pieejams: <https://likumi.lv/doc.php?id=270934>, skatīts 10.07..2019

3. LATVIJAS VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS ĪSTENOŠANAS SATURA UN PROCESA ATBILSTĪBA IZVIRZĪTAJIEM MĒRĶIEM UN PIEEJĀM

Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas virsmērķa, prioritāšu, mērķu, rīcības virzienu, uzdevumu un galveno pasākumu **pamatojumu** veido konkrētas Latvijas sabiedrībai raksturīgas **problēmas un izaicinājumi, kas izpaužas noteiktas sabiedrības daļas vajadzībās**. Latvijas simtgades programmas gadījumā tās ir saistītas, pirmkārt, ar konkrētām Latvijas valstiskuma, iedzīvotāju un valsts attiecību iezīmēm; otrkārt, ar līdzšinējo valsts svētku un citu liela mēroga kultūras pasākumu un tajos integrēto rituālo prakšu tradīciju. Ar Latvijas simtgades svinību organizāciju saistīto dokumentu un līdzšinējo pētījumu analīze liecina, ka programmas īstenošanas virsmērķa, prioritāšu, mērķu, rīcības virzienu, uzdevumu un galveno pasākumu **pamatojums sakņojas vismaz šādās Latvijas sabiedrībā (līdz Latvijas simtgades svinību programmas izstrādes sākumam) aktualizētās problēmās un izaicinājumos**: nepietiekama iedzīvotāju izpratne par Latvijas valstiskuma būtību, tā tapšanas vēsturi un priekšnoteikumiem, notikumiem un personībām, kas veidojušas Latvijas valsti; konceptuālas skaidrības, vēstījuma un mērķu trūkums līdzšinējā valsts svētku rīkošanas praksē; praksē pastāvoša pretrunīga saikne starp valsts svētkiem un to rosinātajām patriotisma jūtām, t.i. iedzīvotāju lepnumu par valsti un piederības izjūtām no vienas puses un valstī pastāvošajām sarežģītajām sociāli ekonomiskajām problēmām – no otras puses, kas rada riskus, ka valsts svētki var radīt vēl lielāku plaisu starp valsts varu un sabiedrību; nenotiek valsts svētku rīkotāju sadarbība ar NVO, dažādām kopienām un iedzīvotāju grupām svētku rīkošanā; pastāv vismaz trīs riska grupas, kurām ir paaugstinātas barjeras valsts svētku līdzdalībā. Tie ir Latvijas iedzīvotāji, kuru dzīves vieta ir ārpus Rīgas, bērni un jaunieši un mazākumtautību iedzīvotāji. Sniegtie Programmas raksturojumi un dati apliecina, ka Latvijas valsts simtgades programmas izstrādes gaita, koncepcija un ieviešana ir pamatota, jo gan Programmas virsmērķis, gan mērķi, gan prioritātes, gan aktivitāšu atlase Nacionālajam pasākumu plānam, gan lielnotikumu izvēle ir vērsta uz šo problēmu risinājumu.

Izvēle grupēt Nacionālā pasākuma plāna aktivitātes un tām paredzēto finansējumu atbilstoši Programmas tematiskajam strukturējumam, nevis definētajiem Programmas mērķiem⁷ samazina iespējas korekti konstatēt ieguldījumu un veikto aktivitāšu atbilstību mērķiem, tātad – konstatēt to ietekmi. Astoņu mērķu definējumi ir saistīti ar piecām Programmas [virs]tēmām, taču, tā kā tēmas ir balstītas simboliskā dzimšanas dienas rituāla elementu atspoguļojumā, tad ir veidrojama tikai asociatīva tēmu sasaiste ar mērķiem. Lai iegūtu izvērtējumam nepieciešamo informāciju, izvērtējuma gaitā Programmas pārvaldībā iesaistītie eksperti izveidoja Nacionālajā pasākumu plānā iekļauto aktivitāšu atbilstības novērtējumu konkrētiem mērķiem (skat. nodaļas “Metodoloģijas izstrāde ietekmes izvērtējuma veikšanai” un “Finansējuma apguves plānošanas un īstenošanas novērtējums atbilstoši valsts simtgades programmas virsmērķim un mērķiem”). Konstatēts, ka katra aktivitāte atbilst vienam vai vairākiem mērķiem⁸, tātad, pašreizējā programmas un Nacionālā pasākumu plāna 2017.–2020. struktūra neļauj veikt ieguldījumu apjoma konstatēšanu iepretim Programmas mērķiem, bet ļauj sniegt atzinumu, ka ieguldījumi atbilst mērķiem.

Izvērtējot **programmas aktivitāšu atbilstību programmas kritērijiem jeb prioritātēm**, secināts:

Pirmais kritērijs jeb prioritāte **“Programmas aktivitāšu spēj uzrunāt, iesaistīt un saliedēt lielu skaitu Latvijas iedzīvotāju un tautiešu ārvalstīs”**: ir iespējams iegūt datus un veikt uzskaiti par atsevišķu pasākumu un norišu sasniegto auditoriju, taču ne absolūto sasniegtās auditorijas apjomu. Neskatoties uz grūtībām iegūt skaitliski precīzu aktivitāšu sasniegto cilvēku skaitu, ir secināms, ka Latvijas simtgades programma ir nodrošinājusi daudzveidīgas un apjomīgas auditorijas iesaisti gan Latvijā, gan diasporas mītnes zemēs. To nodrošinājusi Programmas aktivitāšu un to īstenošanu daudzveidība, kā arī mērķtiecīgi piemērotais Programmas līdzdalīgas pārvaldības princips.

Otrais kritērijs jeb prioritāte **“Norises spēj rast aizsākumu vai sniegt inovatīvu risinājumu Latvijas valsts simtgades svinību laikā un nostiprināties kā paliekošai vērtībai un tradīcijai”**: ir iespējams runāt par ļoti daudzveidīgām norisēm, kuras ir aizsākušās Latvijas valsts simtgades svinību laikā un nostiprinājušās kā

⁷ Mērķus skat. ziņojuma nodaļā “Metodoloģijas izstrāde ietekmes izvērtējuma veikšanai”.

⁸ Aktivitāšu atbilstību konkrētiem mērķiem skat. Pielikumā Nacionālā pasākumu plāna 2017.–2020. aktivitāšu atbilstība mērķiem, kā arī ziņojuma nodaļu “Finansējuma apguves plānošanas un īstenošanas novērtējums atbilstoši valsts simtgades programmas virsmērķim un mērķiem”.

paliekoša vērtība un/vai tradīcija. Latvijas simtgades programmas ietvaros radītās vērtības var manifestēties ļoti daudzveidīgās formās (ne tikai materiāli fiksējamās artefaktos – infrastruktūrā u.tml.), piemēram, kā sabiedrības zināšanas par Latvijas valsts tapšanu; sabiedrības piederības sajūta valstij un dzīves vietai; emocijas, kas piedzīvotas saistībā ar Latvijas valsti vai cilvēkiem; jaunas organizācijas kas radītas; jaunas tradīcijas un jauns mantojuma komunikācijas veids; jaunas koprades un ideju jaunrades formas; mākslas darbi, kas radīti u.c. Latvijas simtgades birojs paliekošu vērtību statusā izvirza 33 dažādus programmas elementus (gan aktivitātes un to kopumus, gan institūcijas, gan sociālas un kultūras uzvedības modeļus, gan citas programmas izpausmes). Latvijas iedzīvotāji atzīst visu lielnotikumu paliekošas vērtības nozīmi, tomēr nozīmīgi atšķiras iedzīvotāju īpatsvars, kas saskata viena vai otra lielnotikuma vērtību. Liels Latvijas iedzīvotāju īpatsvars (40–50%) kā notikumus ar paliekošu nozīmi skata Latvijas filmas Latvijas simtgadei (57,6%), XXVI Vispārējais latviešu Dziesmu un XVI deju svētkus (51,6%), Latvijas valsts proklamēšanas simtgades svinības 2018. gada 18. novembrī (43,1%), Nacionālo enciklopēdiju (34,4%). Tas ir saistīts gan ar iedzīvotāju informētību par šo notikumu, gan ar to, uz kādu mērķauditoriju notikums ir bijis vērsts. To apliecina fakts, ka kultūras organizāciju pārstāvju aptaujā daudz lielāks respondentu īpatsvars atzīst lielnotikumu paliekošo nozīmi, kā arī augstāk novērtē Latvijas skolas somas iniciatīvu.

Trešais kritērijs jeb prioritāte **“Norises spēj radīt un uzturēt valsts svētku sajūtu”**: 66,2% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka Latvijas simtgades svinību pasākumi 2017. un 2018. gadā ļāva piedzīvot svētku sajūtu, emocionālus un savilņojošus brīžus. Svētku sajūtas piedzīvošanas pieredze izteiktāk apzināta jauniešu un senioru, latviešu, publiskajā sektorā (valsts, pašvaldības) strādājošo, cilvēkiem, kas dzīvo Pierīgā, pelna 801 eiro un vairāk uz vienu ģimenes locekli mēnesī. To vēl pārliecinošāk apliecina kultūras sektora pārstāvji, no kuriem 90,2% norāda, ka Latvijas simtgades programma radīja un uztur valsts svētku sajūtu.

Ceturtais kritērijs jeb prioritāte **“Norise rosina Latvijas iedzīvotājus un Latvijas draugus pievienot iniciatīvas un labos darbus kā īpašu dāvanu Latvijas dzimšanas dienas svinībām”**: 78,8% Latvijas kultūras sektora aptaujas respondentu norādīja, ka Latvijas simtgades programma rosināja iedzīvotājus veidot pašiem savas iniciatīvas un aktivitātes.

Programmas ietekmes novērtējums jeb atbilstības mērķiem novērtējums ļauj secināt, ka: programmas ieviešana 2017. un 2018. gadā nodrošinājusi **1. mērķim** atbilstošu plānoto rezultātu sasniegšanu, nodrošinot ietekmi šādos parametros: 1) Latvijas iedzīvotāju piederības sajūtas valstij nostiprināšana; 2) radītas jaunas zināšanas un nostiprināta izpratne par Latvijas valsti, tās rašanos, vēsturi un šodienu. 57,2% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas simtgades programma ir sniegusi informāciju par Latvijas iedzīvotāju, spilgtu personību sasniegumiem uzņēmējdarbībā, zinātnē, kultūrā, mākslā, medicīnā un citās jomās. 46,7% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka Latvijas simtgades programma paplašinājusi zināšanas par Latvijas valsts saikni ar citām Eiropas valstīm, to sadarbību zinātnē, mākslā, ekonomikā, politikā. Jau iepriekš raksturoti aptauju dati, kas apliecina Latvijas iedzīvotāju līdzdalības aktivitātes Latvijas simtgades programmā, kas apliecināja programmas ietekmi trešā rezultātīvā rādītāja kontekstā. Atsevišķos programmas pasākumos (analizējot Programmas aktivitātes pēc to nosaukumiem Nacionālā pasākumu plāna aktivitāšu sarakstā un 2017., 2018. gada aktivitāšu pārskatus) tikušas popularizētas oriģinālas uzņēmējdarbības iniciatīvas, taču nav indikāciju, ka programma radījusi ļoti pārliecinošus rezultātus šajā jomā. Tas pats attiecināms arī uz programmas spēju attīstīt multietnisku kopienu sadarbību un starppaaudžu solidaritātes stiprināšanu.

Secināms, ka **2. mērķa** formulējuma abstrakcijas pakāpe nedaudz sarežģī trāpīgu politikas rezultātu izvēli un korektu ietekmes novērtējumu šī mērķa kontekstā. No Starpposma izvērtējuma ietvaros identificētajiem sešiem politikas rezultātiem Starpposma izvērtējuma ietvaros novērtējami trīs. Mērķis ir sasniegts un ietekme ir nodrošināta, sekmīgi popularizējot Latvijas iedzīvotāju, spilgtu personību sasniegumus uzņēmējdarbībā, zinātnē, kultūrā, mākslā, medicīnā un citās jomās, kā arī paplašinot iedzīvotāju zināšanas par Latvijas valsts saikni ar citām Eiropas valstīm, to sadarbību zinātnē, mākslā, ekonomikā, politikā. Tāpat mērķa sasniegšanu sekmējušas līdzdalības aktivitāšu iniciatīvas visos programmas izstrādes un ieviešanas līmeņos.

Secināms, ka Programmā tiek īstenotas daudzas aktivitātes, kas ir vērstas uz kultūras un dabas mantojuma popularizēšanu (**3.mērķis**), un mantojuma popularizēšana drīzāk skatāma kā horizontāla aktivitāte. Latvijas iedzīvotāju aptaujas dati liecina, ka 50,8% Latvijas simtgades programmas ietvaros ir uzzinājuši par senām

Latvijas tradīcijām, bet 1/3 daļa atzīst, ka programma ļāva iesaistīties jaunu tradīciju izveidē, kas apliecina salīdzinoši augstu līdzdalības izpausmi mantojuma jaunradē. 53,6% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka Latvijas simtgades svinību pasākumi 2017. un 2018. gadā ļāva iepazīt līdz šim nezināmas/neredzētas Latvijas kultūras un dabas vietas. Minētais liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz 3. mērķa sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

4. mērķa sasniegšanas plānotie rezultāti zināmā mērā pārklājas ar 2. mērķa rezultātiem, kur jau norādīts, ka 57,2% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka Latvijas simtgades programma ir sniegusi informāciju par Latvijas iedzīvotāju, pilgtu personību sasniegumiem uzņēmējdarbībā, zinātnē, kultūrā, mākslā, medicīnā un citās jomās. Savukārt, pat 88% kultūras sektora pārstāvju atzīst, ka Programmas 2017. un 2018. gada aktivitātes godina īpašas personības un tagadnes sasniegumus. Minētie dati liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz 4. mērķa sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

Secināms, ka **5. mērķa** rezultāti vairāk izpaužas kā horizontāla ietekme, taču ir konstatēts, ka nedaudz vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju norāda, ka Latvijas simtgades svinību pasākumi 2017. un 2018. gadā rosināja apzināt savas dzimtas un/vai dzimtās vietas vēsturi. Savukārt, kultūras sektora pārstāvji atzīst, ka Programma ļāva iesaistīt lielu skaitu tautiešu ārvalstīs, kas tiek apliecināts arī diasporas pārstāvju izteikumos. Minētie dati liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz 5. mērķa sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

Par **6. mērķa** sasniegšanu liecina Latvijas iedzīvotāju aptaujas dati, kur redzams, ka augstāka jauniešu (18–24 gadi) līdzdalība kā vidēji Latvijas sabiedrībā vērojama šādos Latvijas simtgades lielinotikumos: Latvijas valsts proklamēšanas simtgades svinības 2018. gada 18. novembrī, Latvijas filmas Latvijas simtgadei, XVI Vispārējos latviešu Dziesmu un XVI deju svētkos, Latvijas skolas soma. Savukārt, zemāka jauniešu līdzdalība kā vidēji Latvijas sabiedrībā vērojama šādos Latvijas simtgades lielinotikumos: Latvijas valsts simtgades gada atklāšana – akcija “Apskauj Latviju”, Latgales kongresa simtgade, “Katram savu tautas tērpu”. 44,4% jaunieši vecumā no 18–24 gadiem atzīst, ka 2017. un 2018. gadā piedalījušies vietēja mēroga iniciatīvās, kopienu aktivitātēs, kas saistītas ar Latvijas simtgadi. Kopumā minētās vecuma grupās Latvijas iedzīvotāji ir bijuši vidēji aktīvāki visās Latvijas simtgades programmas līdzdalības formās: ideju un priekšlikumu radīšanā (ģimenē, interešu grupā, kopienā, novadā, pilsētā u.tml.) par to, kā svinēt/atzīmēt Latvijas simtgadi; dažāda mēroga (ģimenes, interešu grupas, kopienas, novada, pilsētas, valsts) aktivitāšu organizēšanā un nodrošināšanā, dalība pasākumos kā dalībniekam un dalība pasākumos kā skatītājam/ klausītājam. Tāpat, salīdzinoši (ar vidējo rādītāju) lielāks jauniešu īpatsvars atzīst, ka Latvijas simtgades programma padziļināja izpratni un zināšanas par Latvijas valsts vēsturi, tās attīstībā nozīmīgiem notikumiem un ļāva izjust lepnumu par valsti. Savukārt Latvijas skolas somas programma kopumā nodrošina paplašinātu jauniešu kultūras pieredzi un attīstītas kultūras vajadzības. Minētie dati liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz 6. mērķa sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

Par 7. mērķa sasniegšanu liecina dati: 60,4% Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka Latvijas simtgades programma ļāva iesaistīties jaunu tradīciju izveidē, savukārt, “Pārskatos par Latvijas valsts simtgades pasākumu plānam 2017.–2021. gadam īstenošanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojumu 2017. un 2018. gadā” ir raksturoti, kādi Latvijas simtgadei veltīti mākslas darbi (mūzikā, teātrī, dejā, literatūrā, vizuālajā mākslā utt.) ir radīti. Latvijas iedzīvotāju aptaujā konstatēts, ka 45,5% iedzīvotāju Latvijas simtgades programma ļāva iepazīt Latvijas simtgades programmas ietvaros radītus mākslas darbus (literatūrā, kino, mūzikā, teātrī, dejā, vizuālajā mākslā, starpdisciplināros projektos, izstādes, muzeju ekspozīcijas). Pagaidām nav veikta uzskaitē, cik jauni kultūras un dabas pieredzējuma formāti radīti Latvijas skolas somas ietvaros. Latvijas simtgades ietvaros radīto paliekošo vērtību novērtējums sniegts jau ziņojuma sadaļā, kur izvērtēta programmas atbilstība otrajai prioritātei (“Norises spēju rast aizsākumu vai sniegt inovatīvu risinājumu Latvijas valsts simtgades svinību laikā un nostiprināties kā paliekošai vērtībai un tradīcijai”). Tomēr jāuzsver, ka Latvijas iedzīvotāji atzīst, ka nākotnē noteikti jāturpina atbalsts Latvijas filmu jaunradei (34% respondentu), Latvijas skolas somas programmai (27%) un Baltā galdauta tradīcijai (26%), kas aizsākta tieši Latvijas simtgades programmas ietvaros. Minētie dati liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz 7. mērķa sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

“Pārskatos par Latvijas valsts simtgades pasākumu plānam 2017.–2021. gadam īstenošanai piešķirtā valsts budžeta finansējuma izlietojumu 2017. un 2018. gadā” ir raksturoti publiskās diplomātijas pasākumi Latvijā un ārvalstīs. Latvijas iedzīvotāju aptaujā konstatēts, ka 61,8% iedzīvotāju Latvijas simtgades programma ļāva iegūt informāciju par Latvijas starptautiskajām un kultūras diplomātijas aktivitātēm, kas veltītas Latvijas simtgadei. Minētie dati liecina, ka programmas aktivitātes ir vērstas uz **8. mērķa** sasniegšanu un tiek nodrošināta ietekme definēto rezultātu jomās.

Latvijas simtgades svinību Programmas ietekmes izvērtējums ļauj konstatēt **Programmas ieviešanas sekmējošos un kavējošos faktoros** dažādos programmas aspektos: pārvaldības sistēmas, Programmas kvalitātes, dažādu pušu iesaistes programmas īstenošanā, komunikācijā, datu uzkrāšanas un pieejamība analizē, kur pēdējais aspekts ir nozīmīgs, domājot par Programmas gala izvērtējuma iespējām. **Programmas ieviešanas sekmējošie faktori ir: efektīva pārvaldība, ko sekmēja** Personāla (Latvijas Simtgades biroja, Kultūras ministrijas amatpersonu, konkrēti kultūras ministres) kompetence un kapacitāte, pēctecība ar iepriekš rīkotajiem lielajiem pasākumiem (Rīga – Eiropas Kultūras galvaspilsēta 2014, Latvijas Prezidentūra EP), spēja pārlicinoši uzņemties koordinējošo lomu. Veiksmīga horizontālās pārvaldes struktūras izveide, aktīva un proaktīva dažādu partneru iesaiste programmas realizācijā. Iedzīvotāju un uzņēmumu aktivitāte, līdzfinansējot un finansējot simtgades pasākumus un iniciatīvas, pamata finansējuma stabilitāte un stabils politiskais atbalsts. **Sabiedrības grupu iesaiste** Latvijas simtgades svinību ideju izstrādē tālāk nodrošināja viņu aktīvu līdzdalību aktivitātēs un palīdzēja sasniegt Latvijas simtgades mērķus. **Programmas kvalitāti** nodrošināja tās daudzdimensionalitāte un dinamika, kultūras, mākslas un citu radošu iniciatīvu atbalsts, kas ļāva izmantot mākslas izteiksmes līdzekļus, lai simboliskā veidā komunicētu Latvijas simtgadei nozīmīgus vēstījumus. Programmas kvalitāti nodrošināja spēja uzrunāt dažādas mērķauditorijas. Svētku ilgums (pieci gadi) ļauj radīt paliekošus efektus, dod iespēju iesakņoties atsevišķiem pasākumiem. Programmas būtiska priekšrocība ir augsta iedzīvotāju un dažādu organizāciju aktivitāte, nodrošinot līdzdalību Latvijas simtgades svinībās, nākot ar savām iniciatīvām, papildinot Programmu; plaša spēlētāju loka iesaiste, t.sk. ģeogrāfiski plašs pārklājums, iesaistot arī spēlētājus no mazām apdzīvotām vietām, individuālus cilvēkus, ģimenes, reģionus u.tml., veido svētku iekļaujošu efektu. Liela nozīme ir arī svētku starptautiskajai dimensijai, veiksmīgai diasporas organizācijai un indivīdu iesaistei, Latvijas un starptautisko partneru iesaistei, sinerģijai kultūras un publiskās diplomātijas programmās. Programmas **komunikāciju sekmēja** pārdomāta komunikācijas stratēģija; augsta mediju atsaucība Latvijas simtgades notikumiem un notikumu ievērojamā rezonanse, veiksmīga un noturīga sadarbība ar sabiedriskajiem un privātajiem masu medijiem, prasmīgi izmantoti sociālie mediji. **Datu uzkrāšana un pieejamība analīzei noderīgi ir** Simtgades biroja mājas lapā daļēji pieejami institūciju pārskati par nacionālā pasākumu plāna 2017.–2021. gadam īstenošanu, kas ir saturiski bagāts datu avots. Simtgades biroja mājas lapā izveidots aktivitāšu kalendārs; mirkļbirku mākonis ļauj meklēt dažādas iniciatīvas un norises. VKKF mājas lapā pieejami visus Latvijas simtgades konkursu rezultāti, kuros norādīts īstenošanu juridiskais statuss. Daudzu institūciju mājas lapās atrodama informācija preseī, kas sniedz detalizētāku ieskatu nacionālā pasākumu plāna un papildus īstenoto pasākumu norisē. Tas palīdz iegūt zināmu ieskatu notikušajā un rezultātos.

Programmas ieviešanas kavējošie faktori ir: efektīvas pārvaldības īstenošanu kavēja iesaistīto pušu daudzveidība un sadarbības ievērojamie mērogi nozīmē arī sarežģītu pārvaldības, koordinācijas un komunikācijas modeli. Daļēji šo apgrūtina arī Rīcības komitejā iesaistīto pārstāvju vairākkārtēja maiņa, vēlēšanu u.c. rezultātā mainoties institūciju amatpersonām. Nepieciešamība pasākumu organizēšanā un lēmumu izmaiņu apstiprināšanā sekot formālām procedūrām, birokrātiskiem noteikumiem (Latvijas Simtgades birojs ir Kultūras ministrijas struktūrvienība; visas izmaiņas jāapstiprina Ministru Kabinētā). Šī negatīvā aspekta ietekmi mazināja Simtgades biroja fleksibilitāte, darbinieku atsaucība, spēja reaģēt uz izmaiņām. Simtgades biroja darbinieku relatīvi nelielais skaits iepretī ārkārtīgi plašajam koordinēšanas un organizēšanas darba apjomam, kas palielina izdegšanas iespējamību intensīvos apstākļos ilgākā laika posmā. Administratīvais slogs nacionālā pasākumu plāna īstenošanai – atskaitīšanās vairākām institūcijām. Politiski ekonomisko apstākļu ietekme (vēlēšanas, politiku un amatpersonu maiņa, bankas ABLV likvidācija, kas atstāja ietekmi uz visu kultūras sektora finansējumu, t.sk. Latvijas simtgades programmas projektu līdzfinansējumu), kam tomēr tika atrasts risinājums un tas neradīja būtiskus satricinājumus. **Programmas ieviešanu apgrūtina** laika ziņā izvērstā

pasākumu norise, ar risku radīt nogurumu kultūras operatoru vidū, grūtības noturēt komunikāciju vienlīdz aktīvu. Augsti piesātinātā pasākumu un iniciatīvu programmā dažām iniciatīvām varēja rasties grūtības ar dažādas puses savienjoša īstenošanas mehānisma izveidi un “noturēšanu”, kā tas notika ar iniciatīvu dāvināt brīvprātīgā laiku simtgades rīkošanai. Daudzdimensionāla un dinamiska programma dažbrīd radīja arī sadrumstalotības risku, īpaši dažādu auditoriju uzrunāšanā. Atvērtā ietvara koncepts, piederības zīmes pieejamība dažbrīd raisīja komentētāju pārmetumus. **Iesaistes un līdzdalības nodrošinājumu apgrūtināja** programmas pieeja, vērsties pie visas Latvijas sabiedrības un izvēloties nesegmentēt auditoriju; tas varēja radīt izaicinājumus sasniegt atsevišķas grūtāk iesaistāmas mērķgrupas. Zināmā sabiedrības daļā tomēr saglabājās nevēlēšanās iesaistīties, kā arī tika pausta neizpratne/skepse/kritika par publiskās naudas izmantošanu valsts dzimšanas dienas svinībām. Depopulācija ārpus lielajām pilsētām radīja zināmus draudus līdzdalīgai, svētku noskaņu radošai pasākumu norisei. Jauniešu pārstāvniecības un ierastās līdzdalības formas ne vienmēr atbilst mūsdienu jauniešu prioritātēm, iespējām, ierobežojumiem. Intensīvajā programmas īstenošanas gaitā ne vienmēr sniegts pietiekams (sadzīvisks) atbalsts brīvprātīgo darbam. Ievērojams darba apjoms var mazināt iespējas izvērtēt kļūdas un identificēt to risinājumus, dokumentēt labo pieredzi turpmākai izmantošanai. **Komunikācijas šķēršļus veidoja** mediju plaša reakcija uz atsevišķu pasākumu/radošo neveiksmju kvalitāti, kas radīja negatīvu efektu sabiedriskajā telpā un nevajadzīgu administratīvo resursu patēriņu. **Datu uzkrāšana un pieejamība analīzei** notika pietiekami efektīvi, jo tikai daļēji pieejami pārskatu dati par nacionālā pasākumu plāna 2017.–2021. gadam (tie līdz šim nebija jāsniedz institūcijām, kas finansē pasākumus no sava pamatbudžeta). Līdz šim pārskatos lietoti dažādi veidi pasākumu mērķu, mērķgrupu, sadarbības partneru veidu, paliekošo vērtību definēšanai. VKKF datu uzkrāšanas sistēma neparedz iespēju analizēt atbalstīto projektu mērķus un mērķgrupas. Simtgades biroja pasākumu kalendāra kategorijas nekonsekvantas un nepārskatāmas: tajā ietvertas divas mērķgrupas, divi īpašie nacionālā pasākumu plāna pasākumi, bet pārējais ir atsevišķi kultūras pasākumu veidi. Tas ierobežo iespējas analizēt datus par notikušo/paveikto.

4. PĀRVALDĪBA UN PĀRSTĀVĪBA. LĪDZDALĪGAS PĀRVALDĪBAS MODEĻA ATTĪSTĪBA; TAUTSAIMNIECĪBAS NOZARU, VALSTS PĀRVALDES STRUKTŪRU UN PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS INICIATĪVU PĀRSTĀVĪBA. PROGRAMMAS INSTITUCIONALIZĀCIJA

Latvijas valsts simtgades programma tās pārvaldības un izvirzīto mērķu sasniegšanas kontekstā vērtējama kā Latvijā (līdz šim) viskomplicētākais, laika ziņā ietilpīgākais pasākumu kopums (programmas norise ilgst piecus gadus no 2017. līdz 2021. gadam, organizatoriskie darbi uzsākti jau 2014.–2015. gadā).

Latvijas valsts simtgades pārvaldībā tika izvēlēts plurālistiskais modelis, kas iekļauj dažādu aktošu sadarbību programmas veidošanā. Tiek uzskatīts, ka projektu un sasniegto rezultātu ilgtspēja ir ievērojami lielāka tieši šajā modelī, jo programma un tajā iekļautie projekti tiek veidoti sasaistē ar vietējo un reģionālo attīstību.

Latvijas valsts simtgades svinību rīkošanai tika izveidota **daudzpakāpju pārvaldības sistēma, iesaistot dažādas valsts un pašvaldību institūcijas un nodrošinot plašu diskusijās balstītu konsultatīvu sistēmu**, kas nodrošināja dažādu iesaistīto pušu pārstāvību un augšupvērstu (angl. *bottom up*) pieeju programmas veidošanas un lēmumu pieņemšanas procesā. Caur atsevišķām darba grupām un komitejām tika nostiprināta sadarbība ar konkrētām mērķgrupām. Kā arī pārvaldības struktūra nodrošināja sinerģiju starp dažādiem iesaistītajiem spēlētājiem – ministrijām, nevalstiskajām organizācijām, tautsaimniecības nozarēm, kultūras jomas pārstāvjiem, reģionu pārstāvjiem.

Saskaņā ar simtgades svinību programmatiskajiem uzstādījumiem radās nepieciešamība pēc plašas sabiedrības iesaistes, meklējot arī jaunas formas, tai skaitā pārvaldībā iesaistot ne tikai dažādu nozaru institūcijas, bet veidojot t.s. **līdzdalīgo pārvaldību**. Līdzdalīga pārvaldība un partnerība ar sabiedrību – ir priekšnosacījumi, lai mērķus un programmu izveidotu tādu, kas atbilst iedzīvotāju kultūras vajadzībām un

interesēm, līdz ar to – ir būtiska ne tikai daži, bet ir ar plašāku ietekmi uz sabiedrību un kopienām, tādējādi veiksmīgāk nodrošinot arī programmas ilgtspēju.

Latvijas valsts simtgades svinību programmas izstrādē līdzdalīgas pārvaldības principu izmantošana tika piemērota gan Programmas izstrādes, gan tās ieviešanas posmā. Sabiedrības līdzdalība bija būtisks aspekts jau no programmas izstrādes pirmsākumiem, turklāt tas noteica gan programmas mērķus, gan izveides principus, gan komunikācijas vadlīnijas.

Kā Programmas mērķu sasniegšanai atbilstoši vērtējami Programmas Nacionālā pasākumu plāna īstenošanas principi: veidot pasākumu saturu augšupvērsti un kopīgi definētu mērķu ietvarā, iesaistīt pasākumu īstenošanā nozares esošo sadarbības partneru loku un arī paplašināt to. Rezultātā tiek izcelts katras nozares devums un tiek veicināta sabiedrības iesaiste caur katras nozares tematiku, nozares institūciju, profesionālo organizāciju, sadarbības partneru tīklu mērķtiecīgi veidotiem pasākumiem. No pārvaldības viedokļa, šādas Programmas ieviešanā bija iecerēts savienot vienas institūcijas koordinējošo lomu un katras iesaistītās puses individuālu atbildību un sadarbību Programmas Nacionālā pasākumu plāna īstenošanas monitorēšanā.

Valsts simtgades svinību koncepcijas veidošana 2014.–2015. gadā bija iekļaujošs un atvērts process, kura gaitā notika plašs dialogs ar dažādām sociālajām grupām un dažādām tautsaimniecības nozarēm. Nozaru aspekts (sinerģija, sadarbība, arī Baltijas dimensija) tika iezīmēts koncepcijas veidošanā jau no paša procesa sākuma, palīdzot radīt kopīgas idejas nozarēm un institūcijām, kuras ikdienā ar informāciju apmainās visai ierobežoti. Sadarbība turpinājās arī Nacionālā pasākumu plāna veidošanā un īstenošanā, īpašu lomu uzņemoties Latvijas valsts simtgades birojam. Nacionālais pasākumu plāns atspoguļo sadarbības procesu, jo lielākajā daļā plānoto pasākumu (70%) īstenošanā atbildība paredzēta vairāk nekā viena veida, vienas nozares institūcijai. Var secināt, ka sekmīgi īstenots mērķis veidot starpnozaru saturu un īstenot to sadarbībā.

Valsts simtgades svinību koncepcijas veidošanā īpaša, divējāda loma bija kultūras nozarei. Tās centrālā pārvaldes institūcija Kultūras ministrija (un Simtgades birojs) bija visas Programmas procesa virzītāja un koordinētāja, vienlaikus kultūras nozare jau sākot ar 2014. gadu gan iesaistījās ideju radīšanā par programmas lielnotikumiem, gan radīja idejas par kultūras nozares pasākumiem. Tomēr procesā bija iespēja piedalīties ikkatri nozarei, piesakot pasākumu idejas caur nozares ministrijām un to iestāžu un struktūrvienību tīklu.

Visu nozaru iesaiste ir bijusi nozīmīga programmas iezīme. Par to liecina sekojošais: visu nozaru ministriju un nozares pārstāvošo profesionālo jumta asociāciju (LDDK, LTRK) pārstāvniecība Latvijas valsts simtgades Rīcības komitejā, kas nozīmē arī indikatīvā svinību pasākumu budžeta izstrādes procesu sadarbībā ar nozarēm; nozaru pārstāvniecība Latvijas valsts simtgades svētku radošajā padomē, īpašo pasākumu darba grupās; no valsts budžeta mērķprogrammas īstenojamo pasākumu individuāla atspoguļošana Nacionālajā pasākumu plānā, ar atbildību atskaitīties par sasniegtajiem rezultātiem, kas liecina par dažādu nozaru īstenojamo pasākumu (no nelieliem līdz ilggadējiem un ievērojama mēroga) vienlīdz nozīmīgo statusu; plaša mēroga starpnozaru sadarbība Nacionālā pasākumu plāna veidošanā, kā rezultātā gandrīz 70% pasākumu atbildība ir kolektīva; plašs nozares dalībnieku un sadarbības partneru iesaistošs īstenojamo pasākumu loks vairākumā pasākumu; radošas idejas sabiedrības iesaistei; ievērojama Latvijas valsts simtgades biroja sadarbības veicinātāja loma.

Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu brīvprātīgais raksturs un atvērtais līdzdalības ietvars ierobežo šo iniciatīvu sistemātiskas kvantitatīvas uzskaites un līdz ar to – ietekmes izvērtējuma iespējas.

Secināts, ka pilsoniskās sabiedrības pārstāvniecība Programmas pārvaldībā un īstenošanā bija iespējama vairākos līmeņos: iesaistoties Programmas koncepcijas ideju radīšanā (publiskajās diskusijās); iesaistoties Programmas īstenošanai izveidotajās darba grupās, padomēs un komitejās (piemēram, Jauniešu rīcības komitejā, Rīcības komitejā, Darba grupā Latgales kongresa simtgades pasākumu organizēšanai); iesaistoties Nacionālā pasākumu plāna pasākumu īstenošanā – sadarbojoties ar kādu no nozares ministrijām vai organizācijām; piesakot savus projektus īpaši veidotu instrumentu – piemēram, VKKF, PBLA diasporas pasākumu – atbalstam; piesakot savus projektus vietējo pašvaldību konkursos (par šo sadaļu izsmeļošu datu nav, tikai ziņas Latvijas valsts simtgades biroja veidotajā notikumu kalendārā).

Būtiska loma pilsonisko iniciatīvu un līdzdalības nodrošināšanā bija tādu finanšu instrumentu izveidē kā Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogramma "Latvijai 100", atbalsta programmai VKKF, kas vērsta uz satura radīšanu "Latvijas skolas somai" (2017. un 2018. gadā notika pavisam trīs konkursi, kuros vairāk nekā puse finansēto projektu ir NVO iesniegti), kā arī instrumentam, kas īstenots ar īpašu KM deleģējumu PBLA "Atbalsts simtgades pasākumiem diasporas mītnes zemēs".

Īpaša loma Programmas līdzdalības dimensijas izpausmēs bija daudzām neformalizētām individuālā, ģimenes vai apkaimes līmenī veiktām aktivitātēm, kas tika simboliski pakārtotas vai veltītas valsts simtgadei.

Pilsoniskās sabiedrības iniciatīvu iespējas vērtējamas kā plašas un klātesošas visos programmas īstenošanas līmeņos. Šo aktivitāšu daudzveidība un neformālais raksturs nosaka to, ka tās nav sistemātiski uzskaitāmas, t.i. nav iegūstami reprezentatīvi/kvantitatīvi dati par tām, taču kvalitatīvie dati ļauj secināt, ka aktivitāšu klāsts bijis daudzveidīgs. Īpaši atzīmējamas diasporas aktivitātes.

Iniciatīvās iesaistītie augsti novērtē gan pieejamās iespējas (tai skaitā informatīvā un organizatoriskā atbalsta saņemšanu no Simtgades biroja), gan savus gūvumus – jaunu partnerību izveidi, savas darbības aktivizēšanos.

5. SABIEDRĪBAS IESAISTES UN LĪDZDALĪBAS NOVĒRTĒJUMS

Latvijas iedzīvotāju un mērķa grupu viedoklis par Latvijas simtgades programmu ir viens no programmas ietekmes indikatoriem. **Spēja uzrunāt, iesaistīt un saliedēt lielu skaitu Latvijas iedzīvotāju un tautiešu ārvalstīs ir viens no kritērijiem Nacionālajā pasākumu plānā iekļaujamajām norisēm**, kas šī izvērtējuma kontekstā skatīta kā viena no Programmas prioritātēm. Tādēļ, Latvijas valsts simtgades programmas īstenošanas izvērtējumā **būtisks ir jautājums, cik sekmīgi pasākumu un norišu programma sasniegusi sabiedrību kopumā un tai skaitā konkrētas tās mērķgrupas, kurām tikusi veltīta īpaša uzmanība**. Latvijas valsts simtgades programma ir vērsta uz visu sabiedrību kopumā (kā Latvijas iedzīvotājiem, tā tautiešiem ārvalstīs), neizdalot konkrētas mērķgrupas, kurām tiktu veidoti speciāli, atšķirīgi pasākumi un aktivitātes. Tai pat laikā Latvijas valsts simtgades programmas izstrādes un īstenošanas plānošanas dokumentos tiek **akcentēta nepieciešamība īpašu uzmanību pievērst atsevišķām, konkrētām mērķgrupām** – jaunieši un bērni, seniori, mazākumtautības, tautieši ārvalstīs, reģionu iedzīvotāji, cilvēki, kuri dzīvo tālu no apdzīvotām vietām, cilvēki ar īpašām vajadzībām, ģimenes ar maziem bērniem, ārvalstu viesi (mērķgrupas, kas tiek minētas informatīvajos ziņojumos un/vai Valsts kultūrkapitāla fonda mērķprogrammas „Latvijai – 100” projektu konkursa nolikumā). Lai gan atsevišķos plānošanas dokumentos tiek norādītas konkrētas mērķgrupas, tajās **nav definēta nepieciešamība veidot atsevišķus pasākumus un aktivitātes konkrētām mērķgrupām**, bet drīzāk **norādīts uz nepieciešamību īpašu uzmanību pievērst konkrēto mērķgrupu informēšanai un iesaistei jebkurā no īstenojamiem pasākumiem**. Līdz ar to secināms, ka Latvijas valsts simtgades programmā konsekventi tiek īstenoti divi diskursi. Pirmkārt, **programmas satura diskurss** – centieni programmu kopumā vērst uz visu sabiedrību, nevis veidot pasākumus konkrētu mērķgrupu segmentiem. Otrkārt, **līdzdalības nodrošināšanas diskurss** – pēc iespējas plašākas auditorijas piesaistei izmantot katrai mērķgrupai atbilstošas komunikācijas un marketinga stratēģijas, kā arī (cilvēku ar īpašām vajadzībām gadījumā) vides un pasākumu un aktivitāšu satura pieejamības apsvērumus. Šādas pieejas īstenošana pati par sevi **rosina saliedētību un sociālo iekļaušanu, sekmējot dažādu sabiedrības mērķgrupu kopdarbību**.

2017.–2019. gadu laika periodā īstentās **aptaujas un pētījumi liecina par izteikti augstu iedzīvotāju ieinteresētību par Latvijas valsts simtgades norisēm un iesaistīšanos tajās**. 2017. gada nogalē kopumā **81% Latvijas iedzīvotāju apsvēruši iespējas iesaistīties simtgades notikumos**, tai skaitā 53% – apmeklēt speciāli organizētos pasākumus, 43% – svinēt mājās, ģimenes lokā, 14% – rosināt citus apmeklēt, izzināt, iesaistīties dažādos pasākumos, 14% – līdzdarboties un palīdzēt pasākumu norisē, 5% – īstenot savu publisku vai privātu iniciatīvu. Pētījumu kompānijas "Kantar" 2018. gada janvārī un oktobrī īstentoto aptauju dati liecina, ka **absolūtajam vairākumam jeb 80% Latvijas iedzīvotāju Latvijas valsts proklamēšanas simtā gadadiena ir vēsturiski nozīmīgs laiks un 77% iedzīvotāju atzīst, ka Latvijas valsts proklamēšanas simto gadadienu vajag atzīmēt īpašāk nekā citus gadus**. Pie tam – kopumā **vairāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju arī atbalsta Programmas īstenošanu piecu gadu periodā** (tai skaitā 14% – pilnībā atbalsta un 43% – drīzāk atbalsta). Šie

rādītāji liecina par izteikti augstiem iedzīvotāju ieinteresētības un valsts simtgades svinēšanas pieejas un programmas atbalsta rādītājiem.

Augsta bijusi ne tikai iedzīvotāju ieinteresētība, bet arī reālā iesaistīšanās simtgades norisēs un pasākumos. Šī izvērtējuma ietvaros 2019. gadā īstenotā iedzīvotāju aptauja liecina, ka **kopumā 65% Latvijas iedzīvotāju ir bijuši iesaistīti kādās no Latvijas valsts simtgades norisēm**, tai skaitā 63% ir apmeklējuši simtgades pasākumus kā skatītāji, 33% ir piedalījušies pasākumos kā dalībnieki, 23% ir piedalījušies ideju un priekšlikumu radīšanā (ģimenē, interešu grupā, kopienā, novadā, pilsētā u.tml.) par to, kā svinēt/atzīmēt simtgadi, un vēl 23% – piedalījušies dažāda mēroga (ģimenes, interešu grupas, kopienas, novada, pilsētas, valsts) aktivitāšu organizēšanā un nodrošināšanā. **Līdzdalībā aktīvāki ir bijuši 18–24 gadīgie** (79% šīs mērķgrupas respondentu ir bijuši iesaistīti), **65–74 gadīgie** (75%), **sievietes** (73%), **vidējo izglītību ieguvušie** (70%), **latvieši** (75%), **publiskajā sektorā strādājošie** (74%), **skolēni un studenti** (84%), **iedzīvotāji ar augstākiem ģimenes ienākumiem**, virs 501 eiro uz vienu ģimenes locekli (76%), **laukos dzīvojošie** (69%), **Kurzemē dzīvojošie** (75%). **Nevienā no sociāli demogrāfiskajām grupām līdzdalība nav zemāka nekā 48%** – tas liecina, ka **valsts simtgades svinību programma sekmīgi spējusi sasniegt gan sabiedrību kopumā, gan atsevišķas tās mērķgrupas**. To, ka simtgades pasākumos un aktivitātēs izteikti sekmīgi izdevies iesaistīt jauniešus un bērnus, kā arī seniorus, savos vērtējumos norāda arī **kultūras sektora aktori** (kultūras iestāžu, pasākumu organizētāju pārstāvji). Šīs mērķgrupas aptaujā kopumā **88% respondentu norāda, ka simtgades pasākumos izdevies plaši iesaistīt jauniešus, 87% – ka bērnus, 83% – ģimenes ar bērniem, 70% – seniorus**. Tāpat **izteikti pozitīvi tiek vērtēta diasporas iesaiste (60%), uzņēmēju iesaiste (59%), nevalstiskā sektora pārstāvju iesaiste (57%)**. Gandrīz puse respondentu pozitīvi vērtē arī ārvalstu tūristu (46%) un mazākumtautību (46%) iesaisti. Jāuzsver – iepriekš veikti pētījumi liecina, ka atsevišķas no šīm mērķgrupām ir grūti aktivizējamas kultūras un sociālai aktivitātei (piemēram, seniori, mazākumtautības, iedzīvotāji laukos), bet **Latvijas valsts simtgades svinību ietvaros to ir izdevies panākt izteikti sekmīgi, tādējādi stiprinot iedzīvotāju aktivitātes un līdzdalības ilgtspēju**.

Liela mēroga pasākumiem (piemēram, Rīga – Eiropas Kultūras galvaspilsēta, Rīgai 800, Latvijas valsts simtgades svinības) ir arī **plašāka ietekme uz iedzīvotāju kultūras un sociālo aktivitāti kopumā**. Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka **pēdējo piecu gadu laikā ir būtiski pieaudzis dalībnieku skaits mākslinieciskās pašdarbības kolektīvos** (no 64,7 tūkst. 2014. gadā līdz 76,9 tūkst. 2018. gadā), **palielinājies muzeju apmeklējumu skaits** (no 2,66 milj. 2013. gadā līdz 3,77 milj. 2018. gadā), kā arī **pieaudzis kinoseansu apmeklējumu skaits** (no 2,31 milj. 2014. gadā līdz 2,52 milj. 2018. gadā). Savukārt 2018. gadā īstenotais kultūras patēriņa un līdzdalības ietekmes pētījums liecina, ka **pieaudzis to iedzīvotāju īpatsvars, kuri apmeklē vietējos pagasta, novada vai pilsētas svētkus** (no 62% 2008. gadā līdz 69% 2018. gadā), **apmeklē populārās mūzikas koncertus** (attiecīgi no 40% līdz 46%), kā arī pēdējo trīs gadu laikā nedaudz palielinājies to īpatsvars, kuri **apmeklē vietējās balles vai zaļumballes** (no 29% līdz 33%). Kultūras patēriņa pētījumi arī liecina, ka **izteikti pieaudzis ir to iedzīvotāju īpatsvars, kuri apmeklē pasākumus reģionos** (2018. gadā pasākumus reģionos vismaz reizi gadā apmeklēja 57% Latvijas iedzīvotāju (un tas ir būtisks pieaugums, salīdzinot ar 43% 2016. gadā)) – to veicinājusi gan koncertzāļu izveide reģionos, gan arī profesionālās mākslas pieejamības paaugstināšanās jaunos kultūras infrastruktūras objektos un dažādu atbalsta programmu ietvaros. Iedzīvotāju **kultūras un sociālās aktivitātes pieaugumu veicinājis arī pasākumu un aktivitāšu daudzveidības pieaugums – 91% kultūras sektora aktoru novērtē, ka pēdējos divos–trīs gados ir pieaugusi kultūras pasākumu daudzveidība Latvijā kopumā, un 82% – ka tieši viņu pilsētā, pagastā vai novadā**.

Latvijas valsts simtgades svinību **ilgtermiņa ietekmi iespējams vērtēt arī svinību virsmērķī definētā aspektā**: stiprināt Latvijas sabiedrības piederības sajūtu valstij, mīlestību pret zemi, rosinot pašorganizējošus procesus un sadarbību. Īpaši jāuzsver – šādu attieksmju un vērtējumu datus jāvērtē ilgtermiņā, vismaz piecu–septiņu gadu periodā, identificējot kopējo attīstības tendenci un izvairoties interpretēt īstermiņa rādītāju svārstības. Tādēļ šajā izvērtējumā sniegtie dati ir interpretējami kā starprezultāti un simtgades svinību programmas ilgtermiņa ietekme padziļināti būtu analizējama pēc programmas noslēgšanās 2021.–2022. gadā. Tomēr jau esošie dati un attīstības tendences liecina – **pēdējo 10 gadu periodā dažādi rādītāji, kas tieši un netieši raksturo Latvijas iedzīvotāju piederības sajūtu valstij un mīlestību pret zemi, ir būtiski pieauguši**. Piemēram, **to, ka ir Latvijas patrioti, 2009. gadā apgalvoja 64% iedzīvotāju, bet 2019. gadā jau 71%**. Ar to, ka ir Latvijas

pilsonis un iedzīvotājs, 2009. gadā lepojās 52% iedzīvotāju, bet 2019. gadā jau 73%. 2019. gadā 56% iedzīvotāju uzskata, ka Latvija ir labāka nekā lielākā daļa citu valstu (2009. gadā šis rādītājs bija tikai 35%), 76% novērtē, ka nevar palikt vienaldzīgi, ja apkārtējie izrāda necieņu pret valsts simboliem (2009. gadā: 67%). **Pieaugošu dinamiku uzrāda arī rādītāji par iedzīvotāju piederības izjūtu konkrētām teritoriālajām vienībām.** Salīdzinot ar 2009. gadu, īpaši izteikti pieaugusi identificēšanās ar Eiropas Savienību – no 38% līdz 65% 2019. gadā. Pozitīva dinamika ir arī piederības izjūtai Latvijai (no 82% līdz 89%), savam reģionam (no 83% līdz 89%), savam ciemam, pagastam, pilsētai (no 84% līdz 90%). Pētījumu centra SKDS dati liecina, ka kopš 1998. gada **būtiski pieaudzis arī Latvijas iedzīvotāju sociālais kapitāls** – ja 1998. gadā tikai 34% novērtēja, ka lielākajai daļai cilvēku var uzticēties, tad 2017. gadā jau 45%.

Kopumā dažādu pētījumu dati liecina, ka ir novērojama gan liela sabiedrības interese par Latvijas simtgades svinību programmu, gan arī izteikti augsti personīgās līdzdalības un iesaistīšanās rādītāji. **Lai gan ilgtermiņa ietekmi varēs pilnvērtīgi izvērtēt tikai pēc simtgades svinību programmas noslēgšanās, jau šobrīd iespējams apgalvot, ka tai ir ietekme uz plašākiem sociāliem, pilsoniskiem un kultūras procesiem un vērtībām** – ir pieaugusi iedzīvotāju identificēšanās ar Latviju un Eiropas Savienību, pieaugusi kultūras pasākumu daudzveidība, augusi iedzīvotāju iesaiste vairāku kultūras patēriņa aktivitāšu aspektā, kā arī pieaudzis iedzīvotāju sociālais kapitāls.

6. FINANSĒJUMA APGUVES PLĀNOŠANAS UN ĪSTENOŠANAS NOVĒRTĒJUMS ATBILSTOŠI VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS VIRSMĒRĶIM UN MĒRĶIEM

Simtgades svinību atvērtās koncepcijas dēļ ir neiespējami noteikt absolūto finansējuma ieguldījumu apjomu Latvijas simtgades svinību nodrošināšanā, jo finansēšanā piedalījās un piedalās dažādas institūcijas, to rīkotie pasākumi tiek segti no dažādiem avotiem. Gan šajā Programmas starpposma novērtējumā, gan gala novērtējumā būs iespējams uzskaitīt tikai valsts papildus piešķirto finansējumu un resoru iekšējo pašfinansējumu, kas ieguldīts uz Latvijas simtgades svinību mērķiem vērstās aktivitātēs.

Jāsecina, ka Latvijas valsts simtgades programmas plānošanā un, jo īpaši ieviešanā periodā no 2015. gada 1. janvāra līdz 2018. gada 31. decembrim tika koncentrēts finansējums no daudzveidīgiem avotiem: valsts budžeta papildus piešķirtais finansējums; resoru pašfinansējums; pašvaldību finansējums; privātais un atbalstītāju finansējums; starptautiskais finansējums. Latvijas valsts simtgades svinību Programmas īstenošanai izmantotais plašais finansējumu avotu klāsts kvantitatīva izteiksmē nav pilnībā uzskaitāms un apzināms. Lielai Programmas uzdevumu daļai to izpildē tika izmantots kombinēts (finansējuma avotu izteiksmē) finansējums, kas lielā daļā gadījumu ļāva izpildīt Programmas uzdevumus saturiski jēgietilpīgāk, augstākā mākslinieciskā kvalitātē vai ļāva sasniegt lielākus auditorijas apjomus. Vienota finansējuma izlietojuma atskaitīšanās sistēma izveidota tikai par vienu no avotiem – valsts budžeta papildus piešķirto finansējumu, kas daudzos gadījumos ir tikai viens no avotiem konkrētas aktivitātes īstenošanā. Minētais apgrūtina finansiālo ieguldījumu efektivitātes noteikšanu, taču plānotā finansējuma ieguldījumu analīze ļauj atzīt ieguldījumu atbilstību normatīvajam regulējumam. Plānotā finansējuma un ieguldīta finansējuma analīze liecina, ka finansējums izlietots atbilstoši plānam aktivitātēs, par kuru izpildi ir iesniegti pilnvērtīgi aizpildīti pārskati/ataskaites. Kopumā iesniegto pārskatu analīze liecina, ka papildus finansējums ir izmantots Nacionālajā pasākumu plānā iekļauto aktivitāšu īstenošanai.

Ieguldījumu atbilstība plānotajiem Latvijas simtgades svinību programmas virsmērķim un mērķiem ir viens no galvenajiem ieguldījumu efektivitātes rādītājiem, tomēr, pastāvot šī brīža ieguldījumu atskaites sistēmai, ir visai komplicēti noteikt konkrētu ieguldījumu saikni ar konkrētiem Programmas mērķiem. Izmantojot ekspertu paneli, izvērtējuma gaitā veikta visu Nacionālā pasākumu plāna aktivitāšu kartēšana iepretim Programmas mērķiem, kas ļāva fiksēt formālu Plānā iekļauto aktivitāšu atbilstību programmas virsmērķim un mērķiem. Arī vērtējot Programmas efektus, balstoties uz Latvijas iedzīvotāju aptaujas datiem un ekspertu spriedumiem, ir secināms, ka Latvijas simtgades svinību aktivitātes ir sasniegušas gan Programmas virsmērķi, gan mērķus (skat. ziņojuma nodaļu "Latvijas valsts simtgades programmas sagatavošanas un īstenošanas satura un procesa atbilstība izvirzītajiem mērķiem un pieejai"), tomēr pastāvot līdzšinējai Pasākumu saturiskā pārskata aizpildes

praksei, nav iespējams identificēt konkrētu aktivitāšu viennozīmīgi interpretējamu saikni ar Programmas mērķi vai mērķiem.

Simtgades svinību Nacionālā pasākumu plānā iekļautajiem pasākumiem, kas finansēti no **valsts budžeta papildus piešķirtā finansējuma**, ir iespējams izsekot, to ieguldījumi ir pakārtoti pastāvošā normatīvā regulējuma prasībām. Tomēr, stingrāka pieeju iesniegto pārskatu pārbaudēm, lai nodrošinātu atbilstošu un pareizu finansējuma saņēmēju iesniegto atskaišu un izdevumu pārbaudi un to attiecināšanu izdevumos, uzlabotu iekšējās kontroles sistēmu par iesniegto finansējuma saņēmēju atskaišu pārbaudi. Ieteicams izstrādāt vadlīnijas pārskatu aizpildīšanai, lai pārskatos iesniegtā informācija būtu savstarpēji salīdzināma un izmantojama Programmas gala novērtējumā 2022. gadā.

Tā kā šī brīža atskaitīšanās sistēma neļauj iegūt priekšstatu par **resoru pašfinansējuma** ieguldījumu saikni ar Programmas virsmērķi un mērķiem, tad secinām, ka Latvijas valsts simtgades Rīcības komitejai nepieciešams savlaicīgi izveidot visiem resoriem, kuri piedalījās valsts simtgades svinību Nacionālā pasākuma plāna īstenošanā, pieņemamu un saprotamu atskaites formu, ar kuras palīdzību uzskaitīt pašfinansējumu, par kuru Kultūras ministrija atskaitīsies 2022. gadā.

7. PUBLICITĀTES UN TĒLA VEIDOŠANAS STRATĒGIJU LOMA MĒRĶGRUPU SASNIEGŠANĀ UN LATVIJAS VALSTS SIMTGADES PROGRAMMAS MĒRĶU SASNIEGŠANĀ

Viens no valsts simtgades svinību programmas veiksmīgas norises būtiskākajiem kritērijiem ir komunikācijas nodrošināšana un plānotu komunikācija aktivitāšu īstenošana. Atbilstoši programmas mērķiem **izstrādāta daudzveidīgu komunikācijas kanālu un nacionāla līmeņa notikumu publicitātes stratēģija, kuras īstenošanu nodrošināja pieejama iesaistes un līdzdalības instrumentu platforma.**

Lai gan simtgades svinību komunikācijas plāns ietver salīdzinoši daudz un dažādus principus, kā, piemēram, sešas komunikācijas vadlīnijas, tik pat daudzas galvenās komunikācijas tēmas un vairākas tēmām pakārtotas apakštēmas, svētku programmas **komunikācijas ieviešanas process ir strukturēts, decentralizēti koordinēts, kas nodrošina horizontālu komunikācijas un sadarbības platformu**, ļaujot programmas pasākumu ieviešanai un dalībniekiem pilnveidot un jaunradīt pasākumus, saturu un komunikācijas aktivitātes.

Daudzveidīgais tematiskais simtgades svinību programmas saturs un pasākumu plāns nodrošina pastāvīgu komunikāciju ar unikālu un aktuālu oriģinālsaturu – Latvijas valstiskuma stāsta pieredzi, atklājot nezināmas notikumu lappuses, godinot valsts dibinātājus un dažādus valsts veidošanas atslēgas brīžus. Laikā nepārtraukta programmas virskomunikācija sekmē vienota vēstījuma nostiprināšanos mērķgrupās, ko veicina arī augstā iedzīvotāju līdzdalība un pašiniciatīvā balstīto aktivitāšu popularitāte.

Latvija valsts simtgades programma ir ļoti apjomīgs un daudzpusīgs norišu kopums, ko veido un realizē valsts pārvaldes institūcijas, NVO, sabiedrības kopienu grupas, uzņēmēji un ikviens interesents. Atbilstoši komunikācijas pasākumu un publicitātes plāna īstenošanā tika izmantots plašs integrētas komunikācijas kanālu klāsts, kas nodrošināja pieejamu, aktuālu, izsekojamu un uzticamu informāciju dažādām mērķgrupām. Jāņem vērā, ka pie tik daudzpusīgas sadarbības un partnerības pastāv dažādi komunikācijas līmeņi un virzieni, mērķgrupas un informācijas kanāli, kur īpaša loma ir vienotam komunikācijas vēstījumam un grafiskajai identitātei.

Simtgades svinību programmas vienojošā komunikācijas saistviela ir valsts simtgades programmas piederības zīme un galvenais vēstījums, kas īpaši veiksmīgi nostrādāja un turpina pildīt savu mērķi. Piederības zīmē iekļautie grafiskie simboli un nozīme savienojumā ar vēstījumu “Es esmu Latvija” nepārprotami ir interpretējams kā personisks, tai pašā laikā daudzpusīgs aicinājums identificēties ar Latvijas valsti, aktīvi līdzdarboties un iekļauties simtgades svinību pasākumos. Piederības zīmes vienkāršais un lakoniskais grafiskais izpildījums, laba reputācija un pieejama lietošanas platforma ir devusi labus rezultātus – kā liecina pētījumu un konsultāciju kompānijas “Kantar” 2018. gada janvārī un oktobrī īstenotās aptaujas, Latvijas valsts simtgades

svētku piederības zīmi atpazīna vai bija redzējis teju katrs pieaugušais Latvijas iedzīvotājs – 92%. Savukārt, izvērtējuma ietvaros veiktā Latvijas iedzīvotāju aptauja apliecina, ka kopumā gandrīz puse, 48% Latvijas iedzīvotāju, ir informēti par valsts simtgades vēstījumu, tai skaitā vissekmīgāk vēstījums ir sasniedzis pamatizglītību ieguvušos iedzīvotājus (66%), mājsaimnieces (64%), skolēnus un studentus (61%), Pierīgā dzīvojošos (59%) un latviešus (58%). Piederības zīmes “Latvija 100” izmantošanas iespējas un nosacījumi veicināja plašu zīmes izmantošanu. 89,1% no “Latvija 100” zīmes lietošanas pieprasītājiem izmantoja zīmi savu produktu vai pakalpojumu mārketinga komunikācijā. Ar šo simbolisku radītie produkti, tostarp suvenīri, ir nozīmīgs ieguldījums Latvijas simtgades vizuālās redzamības palielināšanā, kā arī apliecinājums uzņēmēju un citu ieinteresēto pušu motivācijai piedalīties nozīmīgā valsts notikumā un nostiprināt piederības sajūtu savai valstij.

Uz plašo interesi par Latvijas simtgades svinību programmas norisi un programmas aktualitāti norāda informācijas meklēšana dažādos simtgades komunikācijas kanālos un informācijas avotos. Kā liecina Latvijas iedzīvotāju aptaujas dati, kopumā 68% Latvijas iedzīvotāju ir meklējuši informāciju par simtgadi un ar to saistītajiem pasākumiem. Īpaši augsti rādītāji ir skolēnu un studentu mērķgrupā (89%) un 18–24 gadīgo mērķgrupā (86%), kā arī senioru (65–75 gadīgo) grupā (80%). Kā izmantotākie informācijas avoti atzīmēti interneta ziņu portāli (78%), televīzija (58%) un sociālie mediji (53%). Multimedijas komunikācijas izvēle un daudzveidīgu komunikācijas kanālu kombinācija ir atbilstoša svinību programmas komunikācijas mērķiem un mērķauditorijas sasniegšanai.

Uzņēmumu gadījumu analīze apstiprina, ka LV100 piederības zīmes izmantošanas **motīvi ir kompleksi**, kur apvienojas komerciālajās interesēs un mārketinga apsvērumos balstīta motivācija ar uzņēmuma komunikācijas un vērtību apsvērumiem. Uzņēmumu pieredzes liecina, ka veiksmīgas zīmes izmantošanā būtiska loma ir bijusi produkta veidam un galvenajam vēstījumam vai stāstam, kā arī tam, ka piederības zīme tika saistīta ar produktu. Kā būtisks veiksmes faktors daudzkārt tiek minēta arī uzņēmuma un produkta esošā un/vai vēlāmā sasaiste ar Latvijas valsti. Tiek minēti arī tādi ieguvumi, kā, piemēram, iespēja piesaistīt jaunus klientus, gūt papildu publicitāti un veidot pozitīvu uzņēmuma tēlu, gūt ekonomisku labumu, atpelnot ieguldītos līdzekļus, kā arī radīt jaunas ilgtermiņa idejas un sadarbības.

Gandrīz visos gadījumos zīmes lietojuma mērķis ir bijis gūt finansiālu labumu. Finansiāla veiksmē un peļņas palielinājums raksturīgs gadījumiem, kur zīmes izmantojuma motivācija bija kompleksa un peļņas gūšana nebija vienīgais mērķis. Tiek atzīts, ka, lai produkta pārdošana ar LV100 zīmi būtu veiksmīga, ļoti svarīgs ir uzņēmuma koncepta dziļums un iespēja produktu izmantot plašāk, arī ārpus piederības zīmes. Tāpat nozīme ir arī mārketinga aktivitātēm, t.sk. atbilstošas cenu politikas veidošanai, produkta kvalitātei un latviskajai izcelsmei. Kā būtisku aspektu uzņēmumi min arī idejas ilgspēju un izmantošanas iespējas pēc simtgades svētkiem.

Visi uzņēmumi ļoti pozitīvi un atzinīgi vērtē profesionālo sadarbību ar Kultūras ministriju un Biroju Latvijas simtgades svētku laikā.

Uzņēmumu gadījumu analīze liecina, ka uzņēmēji ir atvērti dalībai līdzīgās valsts iniciatīvās/kampaņās, iesakot nākotnē vēl vairāk stiprināt latvisko ideju, kas tiek pausta caur grafiskajiem elementiem, lai tā “nestu” ne tikai vizuālu veidolu, bet arī sajūtas, emocijas un stāstu.